

1. Αμφοροειδής κρατήρας του Κυτίου. Μουσείο
Λευκωσίας (συλλογή Γ. Γ. Περίδη).
Ύψος: 41 εκ. (H. G. Buchholz και
V. Karageorghis, Prehistoric Greece and Cyprus,
1963, σπ. 1623, σελ. 436).

ΜΥΚΗΝΑΙΟΙ ΠΥΓΜΑΧΟΙ

Σχετικά με το αγώνισμα της πυγμαχίας στην προϊστορική Ελλάδα και συγκεκριμένα στα δύο μεγάλα κέντρα, την Κρήτη και την Κύπρο, οι απόψεις των ερευνητών διίστανται. Μερικοί θεωρούν ότι οι Μυκηναίοι υιοθέτησαν και καλλιέργησαν τους αγώνες που ήδη είχαν καθιερωθεί στην Κρήτη (I. Σακελλαράκης, E. Vermeule και Β. Καραγιώργης), ενώ άλλοι θεωρούν ότι η έλλειψη απεικονίσεων σκηνών πυγμαχίας στη μυκηναϊκή αγγειογραφία, υποδηλώνει ότι η πυγμαχία αλλά και η ελεύθερη πάλη δεν ασκούντο (Α. Ξανάκη - Σακελλαρίου).

Νομίζουμε ότι καμιά από τις δύο αυτές γνώμες δεν αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα και αυτό θα προσπαθήσουμε να δείξουμε εδώ.

Δρ. Jean Coulomb

Δ/ντής Κλινικής της Ιατρικής Σχολής της Μασσαλίας

Α. Οι παραστάσεις πυγμαχίας είναι ελάχιστες στη μυκηναϊκή τέχνη. Σε δύο, μόνο, κυπριακά αγγεία ξεχωρίζουμε σαφώς σκηνές πυγμαχίας:

1. Αμφοροειδής κρατήρας της περιοχής του Κίτιου, Συλλογή Γ. Γ. Περίδηρ, στη Λευκωσία (εικ. 1): Έξι πυγμάχοι θρίσκονται αντιμετώπιοι ανά δύο¹.

2. Θραύσμα αμφοροειδούς κρατήρα από την Έγκωμη - Βρετανικό Μουσείο C.334 (εικ. 2): Δύο πυγμάχοι, αντιμετώπιο².

Β. Άλλες ζωγραφικές απεικονίσεις έχουν, κατά καιρούς, σχετιστεί με το αγνόμα της πυγμαχίας.

1. Θραύσμα αμφοροειδούς κρατήρα από τη Μαράνη, Βρετανικό Μουσείο C.335 (εικ. 3): Εικονίζονται επτά πρόσωπα από τα οποία τα έξι συνδυασμένα ανά δύο. Η Ε. Vermeule και Η. Β. Καραγιώργης βλέπουν, σ' αυτά, πυγμάχους ενώ οι Catling και Millet περιγράφουν «χαρτεϊομό»³.

2. Στη νεκρόπολη της Τανάγρας (1240-1170 π.Χ.) είχε βρεθεί (στον τάφο αρ. 22) μια εικονογραφημένη σαρκοφάγος με πολύ ενδιαφέρουσες παραστάσεις⁴. Σε μια από τις μακριές πλευρές της εικονίζονται δύο άρματα αντικριστά και ανάμεσα στα δύο άλογα στέκονται δύο πρόσωπα. Ο Θ. Σπυρόπουλος (ΑΑΑ, σελ. 142) τα περιγράφει ως «δύο ανδρικά μορφοί θηματίζον προς τα δεξιά». Ο Ι. Σακελλαράκης μίλησε για δυνατότητα σκηνής πυγμαχίας⁵. Πάντως η κατάσταση διατήρησης της εικόνας επιτρέπει μόνο υποθέση.

3. Σε δύο μικρά θραύσματα μυκηναϊκής κεραμικής, οι Ε. Vermeule και Η. Β. Καραγιώργης πιστεύουν πως παριστάνονται πυγμάχοι. Η δική μας όμως γνώμη είναι πως τα θραύσματα αυτά δεν είναι ευανάγνωστα⁶.

Γ. Δύο συμπεράσματα επιβάλλονται: α) Η έλλειψη ενδιαφέροντος των Μυκηναίων για τις εικονογραφικές παραστάσεις αγώνων πυγμαχίας είναι σαφής. Από τον καιρό του Schliemann δεν βρέθηκαν στα ανάκτορα οχυρά της ενδοχωράς ή των ακτών του Αιγαίου ούτε τοιχογραφίες, ούτε ελεφαντόδοντα σκαλιστά ούτε σφραγιδολίθοι, ούτε ειδώλια που να αναπαριστούν πυγμάχους ή πυγμαχίες. Είναι πιθανό δε αυτό να οφείλεται στην απλή σύμπτωση των ανασκαφών.

β) Οι μόνες σαφείς παραστάσεις πυγμαχίας βρέθηκαν στην Κύπρο. Και οι δύο προέρχονται από την αγγειογραφία, τέχνη ιδιαίτερα δημοφιλή⁷, που αναπτύχθηκε από την ΥΕ III Α1 εποχή, δηλαδή γύρω στα 1410 π.Χ. Οι εικόνες αυτές είναι απολοποιημένες, σύμφωνα με το γούστο και το ρυθμό της εποχής. Τα θέματα τους, εξάλλου, είναι γνωστά: άρματα, βοοειδή,

πητνά και θαλάσσιες σκηνές. Ο ρυθμός θα αναπτυχθεί (στην αττιλική αυτή εξέλιξη) οφειλόμενος και την κατάταξη της κεραμικής σε διάφορες κατηγορίες, αφού κάθε στοιχείο στρωματογραφίας αποσιγάει⁸ πάντως τα ζωγραφικά θέματα παραμένουν, σχεδόν, τα ίδια.

Οι δύο αμφοροειδείς κρατήρες της Κύπρου που διακοσμούνται με σκηνές πυγμαχίας και χρονολογούνται από το ρυθμό της ζωγραφικής τους, ανήκουν στην πρώτη περίοδο ωριμότητας του ΥΕ III Β1 (Ripe I). Σύμφωνα δηλαδή με τη γενικά παραδεκτή χρονολογία της ΥΕ III Β από το 1300 ως το 1260 π.Χ.

Αφού οι Μυκηναίοι δεν έδειξαν ενδιαφέρον για τις απεικονίσεις πυγμαχίας, γιατί άραγε να βρίσκουμε την αναπαράσταση πυγμάχων σε δύο κυπριακά αγγεία της αρχής του 13ου αιώνα π.Χ.; Μια εξήγηση που φαίνεται πιθανότερη, είναι ότι οι κυπριακές αυτές απεικονίσεις εμπνέονται από την κρητική τέχνη και, πιο συγκεκριμένα, από την τέχνη της Κνωσού.

Η θεωρία αυτή βασίζεται σε δύο λόγους:

— Η Κρήτη και η Κύπρος, υπήρξαν δύο μεγάλες δυνάμεις της Ανατολικής Μεσογείου που είχαν στενή επικοινωνία η μια με την άλλη κι αυτό το ξέρουμε καλά σήμερα πια.

— Η Κρήτη υπήρξε το λικό των αθλοπαιδιών, ανάμεσα στις οποίες η πυγμαχία είχε ξεχωριστή θέση⁹.

α) Από τον καιρό των πρώτων ανακτόρων κιόλας, οι Μινωίτες γνώριζαν το μεγάλο γειτονικό νησί που ήταν και ενδιάμεσος σταθμός στο εμπόριό τους με την Εγγύς Ανατολή και την Αίγυπτο. Από την ΜΜ I Α περίοδο γνωρίζουμε τον πύθο της Λαπίθου¹⁰, από την ΜΜ I Β περίοδο τον σκύφο του καμαραϊκού ρυθμού από το Καρπι¹¹. Αυτά τα αγγεία μαζί με ορισμένα χάλκινα αντικείμενα (εγχειρίδια) που αποκαλύφθηκαν σε ανασκαφές, φανερώνουν πως οι Κρήτες είχαν επαφές με τις θόρειες ακτές της Κύπρου ήδη από το 2000-1900 π.Χ. Οι ανάγκες της κρητικής μεταλλοτεχνίας υπήρξαν εξάλλου, λόγω σχέσεων ανάμεσα στην Κύπρο και την Κρήτη: Τό καμίνι που βρέθηκε στο ανάκτορο της Ζάκρου αποτελεί ένα από τα ωριότερα δείγματα μεταλλουργικής εγκατάστασης της εποχής, που δούλεψε στην Κρήτη με χαλκό από την Κύπρο. Αντικείμενα κρητικής προέλευσης βρέθηκαν εξάλλου σε διάφορα μέρη της Κύπρου, όπως στην Τοίμπα, στου Σκούρου, στην Αγία Ειρήνη, στην Έγκωμη, στα Κουκλιά¹².

Μπορούμε λοιπόν να μιλήσουμε για σχέσεις αρκετά στενές ανάμεσα στα

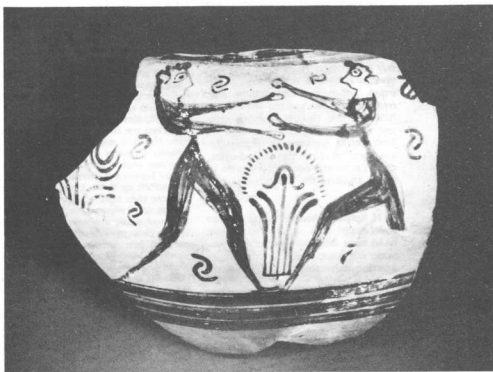
δύο νησιά. Εξάλλου, η ομοιότητα της γραμμικής Α γραφής της Κρήτης με την Κυπριακή γραφή αποτελεί, για πολλούς μελετητές, αδιάψευστη μαρτυρία. Η διακοπή των σχέσεων ανάμεσα στα νησιά εξηγείται από τις αναταραχές που υπέστη κατά τη ΥΜ II περίοδο η Κρήτη. Πάντως, ήδη από τη ΥΜ III Α περίοδο βλέπουμε πως οι εμπορικές συναλλαγές ξαναρχίζουν και τον 13ο αιώνα π.Χ. στις θόρειες ακτές της Κύπρου έχουμε έντονη κρητική δραστηριότητα (αντίστοιχα και κυπριακή στην Κρήτη). Το γεγονός αυτό είχε ήδη επισημάνει ο Η. V. Catling και ο Β. Καραγιώργης το 1960¹³ και από τότε έχει ευρέως επιβεβαιωθεί.

β) Οι απεικονίσεις πυγμαχίας ήσαν κοινές στη μινωική Κρήτη από τη ΜΜ IIIB περίοδο ως την ΥΜ ΙΑ, κυρίως δε στην Κνωσό που, απ' όσα ξέρουμε σήμερα τουλάχιστον, μπορεί να θεωρηθεί η πρωτεύουσα της μινωικής πυγμαχίας. Ο όρος αυτός δυνατό να εδαφιάζει, αλλά τονίζει ένα αναμφισβήτητο γεγονός: Την τερστία πλειοψηφία απεικονίσεων πυγμάχων που προέρχονται από το ανάκτορο της Κνωσού ή από τον κοντινό της περίγυρο (19 στις 13)¹⁴. Ακόμα κι αν τα τοπικά εργαστήρια έπαψαν να παράγουν νέα πρότυπα πυγμάχων, πλαστικών ή γλυπτών, με την κατάκτηση των Μυκηναίων, τα πλαστικά χρωματιστά ανάγλυφα των τοίχων του ανακτόρου της Κνωσού, των οποίων ένα σημαντικό μέρος έχει αναστηλωθεί¹⁵, συνέχισαν — όπως και τα ανάγλυφα του ανακτόρου — να μαγνητίζουν το βλέμμα και να θυμίζουν στους κατοίκους του χώρου τα παραμένα μεγάλα. Πάντως, και να μην έγιναν έτσι τα πράγματα, οίγωνα η προφορική παράδοση είχε κρατήσει ζωντανή τη μνήμη των εακτοσύτων αυτών αγώνων.

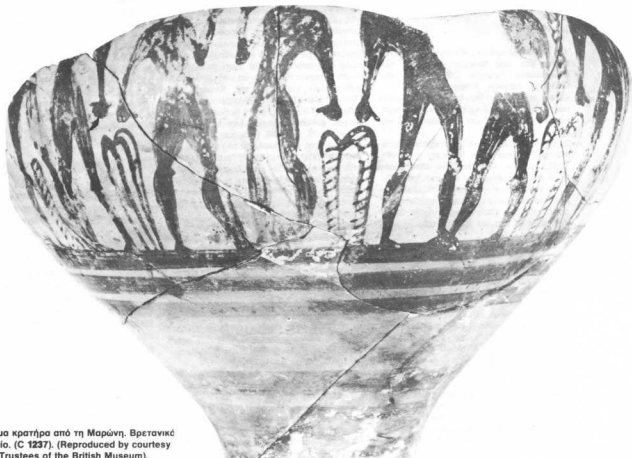
γ) Ο ρόλος των περιπλανώμενων βιοτεχνών — κυρίως των αγγειοπλαστών — στη διάδοση της τεχνικής και των θεμάτων ήταν γνωστός. Μπορούμε λοιπόν να υποθέσουμε ότι μερικοί καλλιτέχνες της περιοχής της Κνωσού μπήκαν σε πλοίο που γιγαινε προς την ανατολή και στις αρχές του 13ου αιώνα π.Χ. κουβάλησαν μαζί με τις λιγοστές αποσκευές τους και το διακοσμητικό αυτό θέμα. Ίσως έτσι μερικά κυπριακά αγγεία να δέχθηκαν το ασηνθώδες εικονογραφικό θέμα της πυγμαχίας.

Α. Το γεγονός ότι οι Μυκηναίοι δεν ενδιαφερόθηκαν για την πυγμαχία δεν πρέπει να μας εκτιλήσει. Στις αθλοπαιδιές δεν υπήρξαν μίμητες των μινωϊτών Κρητών — όπως σε άλλα πράγματα. Απόφυγαν, στις ασκήσεις των ταυροκαθίστων τον επικίνδυνο μετωπικό χαιρετισμό — μινωικό γνώ-

ρισία¹⁹ — και δεν αγάπησαν ποτέ τις ακροβατικές φιγούρες, που τόσο αρέσανε στους Μινωίτες. Αυτοί καθιέρωσαν αθλήματα όπως τις αρματοδρομίες και το τρέξιμο, που είναι άμεσα συνδεδεμένες με τον πολεμικό χαρακτήρα του πολιτισμού τους. Η πυγμαχία δεν εξυμνείται αυτό το σκοπό. Στη μάχη χρειάζονται άντρες που να έχουν ασκηθεί στο άρμα, στο τρέξιμο, στο τόξο και το δόρυ. Μερικούς αιώνες αργότερα, οι Ρωμαίοι υιοθέτησαν αγωνίσματα που πήραν από τους Έλληνες, αλλά ούτε κι αυτοί δεν μιμήθηκαν σε όλα τους προκατόχους τους. Εδώ αξίζει να θυμηθούμε πως οι σκηνές πυγμαχίας, ιδιαίτερα στη Tarquinia και στο Chiusi μαρτυρούν την εύνοια που έδειχναν οι Ετρούσκοι στους αγώνες ρώμης, την πάλη και την πυγμαχία. Όταν ο Ταρκίνιος ο Πρεσβύτερος οργάνωσε, στις αρχές του 7ου αι.

2. Τμήμα κρατήρα από την Έγκωμη. Βρετανικό Μουσείο. Ύψος: 19,5 εκ. (PSO 88503). Reproduced by courtesy of the Trustees of the British Museum.

3. Τμήμα κρατήρα από τη Μαρόνη. Βρετανικό Μουσείο. (C 1237). (Reproduced by courtesy of the Trustees of the British Museum).

π.Χ., τους μεγάλους αγώνες της Μουραίας κολύδας, τους παλαιότες και τα αγωνιστικά άθλα τους έφερε από την Τροάδα¹⁸. Η Δημοκρατική όμως Ρώμη δεν ενδιαφέρθηκε για τον αθλητισμό. Η σωματική άσκηση γίνεται αναγκαία και μονάχα ο Κάστωρ, προστάτης των ιππέων, είχε στο Φόρουμ ένα ναό (το 484 π.Χ.). Ο διδυμός του Πολυδεύκης, προστάτης ενός αγωνισμάτος που είχε να ξεπεραστεί, φαίνεται να εξαφανίζεται μέχρι το τέλος της Δημοκρατίας, εποχή κατά την οποία ερανόχρητα να πάρει τη θέση του δίπλα στον αδελφό του¹⁹.

Β. Η Κρητική, λοιπόν, πυγμαχία δεν ενδιαφέρει ούτε τους Μυκηναίους αλλά ούτε ίσως για τους ίδιους λόγους και τους Ρωμαίους της Δημοκρατίας. Φαίνεται πάντως να καλυτερεύει η μορφή της τη Γεωμετρική περίοδο: Εκτός από τις απεικονιστικές της εποχής αυτής²⁰, στα ομηρικά ποιήματα η πυγμαχία αναφέρεται ως ένα από τα αγωνίσματα των πρώων: Κάτω από τα τέγχε της Τροίας και στην αγορά της Σηφρίας²¹. Πιθανότατα το άθλημα αυτό να έζησε στη συνέχεια. Πάντως στην Ολυμπία συμπεριλήφθηκε ανάμεσα στα επίσημα αγωνίσματα από την 23η Ολυμπιάδα και πέρα.

Σημειώσεις

1. Ι. Α. Σακελλαράκης, «Ο αθλητισμός στην Κρήτη και στις Μυκήνες», Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων (Συλλογικό έργο), Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1976, σελ. 22: «Είναι και πάλι ενδιαφέρον να σημειωθεί πως οι αγώνες στίβου, η πάλη και η πυγμαχία, κατέκτησαν ολόκληρο τον μυκηναϊκό κόσμο».
2. E. Vermeule, V. Karageorghis, Mycenaean Pictorial Vase Painting (=MPVP), 1982, σελ. 44: «At least five other vases from the East illustrate boxers», σελ. 93: «The inclusion of this sport in regular competitions, funerary or other, is welcome evidence for the continuance on the Greek mainland of the old Minoan athletic vogue».
3. A. Xenaki-Sakellariou, BCH (Supplement X), 1985, σελ. 302.
4. C.V.A. Cyprus II, σελ. 2-3. H. G. Buchholz & V. Karageorghis, Prehistoric Greece and Cyprus 1973, σελ. 1622. E. Vermeule & V. Karageorghis, M.P.V.P., σ. V. 32.
5. A. S. Murray, A. H. Smith, H. B. Walters, Excavation in Cyprus (1900), εκ. 15, F. Poulsen, J.D.I. 26 (1911), εκ. 5. C.V.A. Great Britain, τ. 1, British Museum, αρ. 1, σελ. 9 και σ. 11, 15. H. V. Catling & A. Millet, BSA 60 (1965), σ. 58, 1, M.P.V.P., σελ. 202 και σ. V. 29.
6. M.P.V.P., σ. V. 31 και σελ. 44. H. V. Catling & A. Millet, BSA 60 (1965), σελ. 222: «Confronted pairs of men, each with one arm raised in mutual salutation».
7. Θ. Σπυρόπουλος, AAA, 3 (1970), σελ. 184-197, εκ. 15-17.

8. Ι. Α. Σακελλαράκης, οπ. α., σελ. 23: «Ισως ακμή και πυγμαχία».
9. M.P.V.P., σελ. 93 και σ. IX, 17, σελ. 93 και σ. IX, 28. Το πρώτο βραύσμα δείχνει «ριστερά τον κορμό ενός ανθρώπου (άντρας ή γυναίκα.) με τα χέρια τευτωμένα προς τα μπρος και στα δεξιά τα δυο χέρια ενός άλλου προσώπου. Αν υποθέσει ότι πρόκειται για αθλητική σκηνή, θα μπορούσε να είναι το πάνω τμήμα του αθλήματος που ονομάζεται «πάλη με σχοινί» (belt-wrestling) της οποίας έχουμε παράδειγμα στον θαυμάσιο αμφοροειδή κρατήρα της Κύπρου (άγνωστη η ακριβής προέλευσή του) που σήμερα εκτίθεται στο Μουσείο Καλών Τεχνών της Βοστώνης (αρ. 01.8044 - 8A, MPVP, σ. V. 14). Στο άθλημα αυτό οι αθλητές είναι δεμένοι ο ένας με τον άλλον, με σχοινί γύρω από τη μέση και οι κινήσεις είναι αυτές που κάνει τον αντίπαλό του να χάσει την ισορροπία του. Το άθλημα αυτό έχει ανατολική προέλευση. (C. Gordon), Hebrew Union College Annual 23-1 (1950-51), σελ. 131 κ. ε.ξ., εκ. 1-5. Κατά τον B. Καραγεωργίου, κεραμικά του Μπερμπάτι δίνουν εικόνες πυγμαχών (MPVP, σελ. 87, σημ. 1). Ο καθ. Åke Åkerström, τον οποίο εξοικιωτώ θερμά, μου είπε πως «προσκούμω δεν τους ονομάζω πυγμαχούς».
10. «Many pictorial vases were used in the tombs of quite ordinary people, and fragments have been found in the remains of modest houses... These are scenes chosen by people outside the palaces» (MPVP, σελ. 2).
11. J. Coulob, BCH CV (1981), σελ. 27-40. Καλό είναι να διευκρινισουμε πως τα μυκηναϊκά άθληματα είναι, σύμφωνα με τις σημειώσεις μας γνώσεις, τα ακόλουθα τρία: Ταυροκοπάφια, πυγμαχία, ακροβασία. Δεν υπάρχουν άλλα άθληματα μυκηναϊκά που μπορούμε με σιγουριά να καθορίσουμε. Η πάλι δεν αποδεικνύεται, γιατί το πιο περσιτικό στοιχείο που ήταν το ανάγλυφο του ανατολικού τμήματος της Κνωσού (A. Evans, Palace III, εκ. 342A) πρέπει να επηρεάστηκε σύμφωνα με τη θέωρηση του B. Kaiser, (Untersuchungen zum Minoischen Relief, 1976, πιν. 44). Η δράση των πρώων αθλητών της άνω ζωφόρου του αγείου με τους πυγμαχούς της Αγίας Τριάδας (δεξιά από την κολόνα) δεν είναι ξεκάθαρα, είναι πηδάλιο, όπως το πρότεινε ο N. Πλάτων. (A Guide to the Archaeological Museum of Heracleion). Αμφίβολο είναι και το τόδε Μόνο δυο αναπαριστάσεις υπάρχουν (A. Evans, Palace III, εκ. 59, A. Dessenne, BCH (1957), σελ. 693). E. Vermeule & V. Karageorghis, γράφουν: «javelin throwing and, perhaps, running and swimming races may be part of the Minoan contribution to Mycenaean athletic life (MPVP, σελ. 94, σημ. 21): η υπόθεση αυτή δεν τεκμηριώνεται».
12. V. Grace, AJA XLIV (1940), σελ. 10-52. H. G. Buchholz & V. Karageorghis, Prehistoric Greece and Cyprus (1973), αρ. 1572. J. R. Stewart, Op. Ath. IV (1962), σελ. 196-204 σ. 7. H. G. Buchholz & V. Karageorghis, οπ. α., αρ. 1573.
13. P. Åström, Acts of the International Archaeological Symposium «The relations between Cyprus and Crete ca. 2000-500 B.C.», 1979, σελ. 59.
14. G. Cadogan, οπ. α., σελ. 63 (βιβλιογραφία) και σελ. 65.
15. H. W. Catling & V. Karageorghis, BSA 55 (1960) σελ. 109-127. Οι συγγραφείς αναφέ-

- ρουν (σελ. 127) ένα «highest tempo» γύρω στο 1300 π.Χ.
17. α. Έχουμε λόγους να πιστεύουμε πως το αγείο με τους πυγμαχούς της Αγίας Τριάδας (με τους 12 διατηρημένους πυγμαχούς) προέρχεται από την Κνωσό. Ο P. Warren απέδειξε το 1969 (Minoan Stone Vase, σελ. 174) πως η πλειοψηφία των εγχρόχων πητρίνων αγείων προέρχεται από την Κνωσό: 20 στα 28. Ο B. Kaiser, το 1976 (Untersuchungen über 10-30) πιστοποίησε ότι 21 εγχρόχρα αγεία στο 31 γνωστής προέλευσης, θρήνηκαν στην Κνωσό. Τέλος, οι Cl. Baurain & P. Darque δεν αποκλείουν την πιθανότητα της προέλευσης του Τρίτηνου των Μαλίων από την Κνωσό (BCH CVII, 1983, εκ. 48-49).
18. Από τους 23 πυγμαχούς που καταγόρα, οι μόνον που δεν προέρχονται από την Κνωσό είναι ο πυγμαχός της οικίας Α Τροίας, τα δυο παλιά πυγμαχία της Θήρας, ο πυγμαχός του βραύσματος του αγείου του Μουσείου Καλών Τεχνών της Βοστώνης. Αλλά Τυλλόσας και Ζαντορή φαίνεται να θρίσκονταν στη ζωή επιφορής της Κνωσού και η προέλευση του βραύσματος της Βοστώνης δεν είναι γνωστή (ιδιαιτική συλλογή).
19. J. Coulob, BCH CIII (1979) σελ. 29-50. BCH CV (1981), σελ. 35-40. Ανακοίνωση στο 5ο Διεθνές Συνέδριο Κρητικών Σπουδών (Άγιος Νικόλαος, 1981) και APXAIOLOΓIA 4, 1982, σελ. 22-27.
20. J. G. Younger, «Bronze Age Representations of Aegean bull-leaping», AJA 80 (1976), σελ. 127-137.
21. Τίτος Αίλιος, I, 3, 9.
22. R. Bloch, Les Discoures en Etrurie. Pratique del culto dei Dioscuri in Italia». Το ίδιο, «Jeux et Sports en Etrurie», Les Dossiers de l'Archéologie, 45, 1980, σελ. 39-41.
23. Διεθνές ανάμεσα στον Επεισό και το Ευρύταλο (Ιλιάδα Ψ), τον Ασδοδά και τον Οδυσσέα (Οδύσσεια Θ). Η υποθέσιμη «πυγμαχία» του Οδυσσέα και του Ίφρου (Οδύσσεια Σ) δεν είναι παρά απλή ρήξ.
24. Πανουσιός, V, 8, 7.

The Mycenaean Boxers

Mycenaean athletic games are generally considered as an heritage of the Minoans. Specially it is used to say boxing which was a very important competition among Minoans during the period of the second palaces was adopted and diffused in the Mycenaean World. In fact, the only incontestable representations of boxing known today ate painted on two craters from Cyprus in the beggning of the 13th century B.C. Boxing is consequently a scarcity in Mycenaean art. The author thinks this pictural theme, unusual in Mycenaean Pictorial Vase Painting, was imported into Cyprus by some Cretan traveling craftsmen who had in mind the Minoan traditions, specially these from Knossos.